

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

אדריכלות מסגד - 38506

תאריך עדכון אחרון 26-12-2023

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: לימודי האסלאם והמזרח התיכון

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר קטיה ציטרין

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: Katia.Cytryn@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: ד' 10:00-12:00 ארכיאולוגיה 504

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הקורס יעסוק בהתפתחות המסגד ובמרכיביו העיקריים. נדון במקורות האדריכליים אשר השפיעו על יצירת המודלים השונים של מסגדי יום השישי, ונבדוק את מידת הרגיונליות שלהם, מתחילת האסאלם ועד לתקופה המוסלמית המאוחרת

מטרות הקורס:

להפגיש את הסטודנטית עם הביטוח הבולט של אסלום המרחב מאז המאה ה-7 ועד ימנו - המסגד. הענקת ידע בסיסי ומורחב על המרכיבים של המסגד, על הסגנונות האדריכליים ומשמעות השפה האדריכלית, האמנותית והאפיגרפית אשר בשימוש, תוך הבנת הקוטקסט החברתי וההיסטורי.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

הסטודנטית ידעו לזהות סכנונות, השפעות ולנתח את משמעותם אף של מסגדים (ומבנים באופן כללי) שלא למדו, כולל דוגמאות מימינו אלה.

דרישות נוכחות (%) :

75%

שיטת ההוראה בקורס: מצגות פוואר-פוינט בליווי חומר קריאה

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

שיעור 1 (02/01/2024)

מבוא ומושגים

שיעור 2 (09/01/2024)

המרת מקומות קדושים: דמשק, ירושלים, רמלה, עזה

שיעור 3 (16/01/2024)

הממצא הארכיאולוגי - התקופה האומיית: רצאפה, ג'רש, טבריה, רמלה, עמאן, צנעא, ענג'ר, בצרא

שיעור 4 (23/01/2024)

מסגדים בנגב - מקרה מבחן לחדירת האסלאם לאיזורי ספר

שיעור 5 (06/02/2024)

המסגד העבאסי: בגדאד, סאמרא, קירואן, אבן טולון

שיעור 6 (13/02/2024)

קהיר הפאטמית ואיראן הסלג'וקית

שיעור 7 (20/02/2024)
העדות האפיגרפית

שיעור 8 (27/02/2024)
מערבה ומזרחה: רגיונאליות ופאן-אסלאמיות

שיעור 9 (05/03/2024)
תוך כדי ואחרי מסעות הצלב

שיעור 10 (12/03/2024)
המודל החדש-ישן: המסגד העות'מאני

שיעור 11 (תאריך ייקבע בדודל לקראת סוף הסמסטר)
סיור רמלה-טבריה-צפת
*הסיור בעיר העתיקה נדחה לאור צימצום הסמסטר. ייתכנות שילוב בסיור של הסמינר במהלך סמ' ב'

חומר חובה לקריאה:
יעור 1 (02/01/2024)
מבוא ומושגים
Encyclopedia of Islam, 2nd edition, masdjid

O. Grabar, *The Formation of Islamic Art*, New Haven-London, 1973 (2nd edition 1987), pp. 99-131.

R. Hillenbrand, *Islamic Architecture-Form, Function and Meaning*, Edinburgh, 1994, pp. 68-92.
שיעור 2 (09/01/2024)
המרת מקומות קדושים: דמשק, ירושלים, רמלה, עזה

M. Guidetti, *In the Shadow of the Church - The Building of Mosques in Early Medieval Syria*. Leiden-Boston, 2007, pp. 36-70.

D. Pringle, *The Churches of the Crusader Kingdom of Jerusalem: A Corpus*, 2 Vols. Cambridge, 1998 (Gaza, vol. I, pp. 208-216, Ramla, vol. II, pp. 181-199).

שיעור 3 (16/01/2024)

הממצא הארכיאולוגי - התקופה האומיית: רצאפה, ג'רש, טבריה, רמלה, עמאן, צנעא, ענג'ר, בצרא י' קפלן, "החפירות במסגד הלבן ברמלה, עתיקות ב', תש"ז-תש"ח: 96-103. (J. Kaplan, *Excavations at the White Mosque in Ramla*, 'Atiqot 2, 1959: 106-115)

A. Almagro and P. Jiménez, "The Umayyad Mosque of the Citadel of Amman," *ADAJ* 44, 2000: 459-475.

K. Cytryn-Silverman, "The Umayyad Mosque of Tiberias," *Muqarnas* 26, 2009: 37-61.

A. Walmsley and K. Damgaard, "The Umayyad congregational mosque of Jarash in Jordan and its relationship to early mosques," *Antiquity* 79, 2005: 362-378.

שיעור 4 (23/01/2024)

מסגדים בנגב - מקרה מבחן לחדירת האסלאם לאיזורי ספר

G. Avni, "Early Islamic Mosques in the Negev Highlands: New Archaeological Evidence on Islamic Penetration of Southern Palestine," *Bulletin of the American Schools of Oriental Research* 294, 1994: 83-99.

שיעור 5 (06/02/2024)

המסגד העבאסי: בגדאד, סאמרא, קירואן, אבן טולון

Creswell 1989, 240-242, 315-330, 358-373, 392-406.

A. Northedge, *The Historical Topography of Samarra*, *Samarra Studies I*, London 2007, pp.216-219

שיעור 6 (13/02/2024)

קהיר הפאטמית ואיראן הסלג'וקית

J. M. Bloom, *The mosque of al-Hakim in Cairo*, *Muqarnas* 1, 1983: 15-36.

R. Ettinghausen and O. Grabar, *The Art and Architecture of Islam 650-1250*, Middlesex/ New York 1987, pp. 257-266.

שיעור 7 (20/02/2024)

העדות האפיגרפית

קריאת חובה תמסר מתוך המומלצים מטה, בהתאם לעבודה בכיתה

שיעור 8 (27/02/2024)

מערבה ומזרחה: רגיונאליות ופאן-אסלאמיות

Ettinghausen and Grabar 1987, pp. 313-326.

S. Redford, "The Alaeddin Mosque in Konya Reconsidered," *Artibus Asiae* 51 1/ 2, 1991: 54-74.

Blair and Bloom 1994, pp. 37-54.

שיעור 9 (05/03/2024)

תוך כדי ואחרי מסעות הצלב

J. Bloom, "The Mosque of Baybars al-Bunduqdārī in Cairo." *Annales Islamologiques* 18, 1982, pp. 45-78.

K. Cytryn-Silverman, "The Mamluk Minarets of Ramla," *JSAI* 35, 2008: 379-432.

H. Taragan, "Doors that open meanings: Baybars' Red Mosque at Safed," in M. Winter and A. Levanoni (eds.), *The Mamluks in Egyptian and Syrian Politics and Society*, London-Boston, 2004: 3-20.

שיעור 10 (12/03/2024)

המודל החדש-ישן: המסגד העות'מאני

G. Goodwin, *A History of Ottoman Architecture*, London, 1992 (paperback edition), pp. 215-239.

שיעור 11 (תאריך ייקבע בדודל לקראת סוף הסמסטר)

סיור רמלה-טבריה-צפת

*הסיור בעיר העתיקה נדחה לאור צימצום הסמסטר. ייתכנות שילוב בסיור של הסמינר במהלך סמ' ב'

חומר לקריאה נוספת:
יעור 1 (02/01/2024)
מבוא ומושגים

- J.M. Bloom, *The Minaret- Symbol of Islam*, Oxford Studies in Islamic Art VII, Oxford, 1989.
- O. Grabar, *The Formation of Islamic Art*, New Haven-London, 1973 (2nd edition 1987), pp. 99-131.
- M. Frishman and H.-U. Khan, *The Mosque- History, Architectural Development & Regional Diversity*, London, 1994.
- R. Hillenbrand, *Islamic Architecture-Form, Function and Meaning*, Edinburgh, 1994, pp. 68-92.
- T. Insoll, *The Archaeology of Islam*, Oxford, 1999, pp. 26-59.

שיעור 2 (09/01/2024)
המרת מקומות קדושים: דמשק, ירושלים, רמלה, עזה
ר' גרפמן ומ' רוזן-אילון, "שני המסגדים האומאיים הסוריים הגדולים בירושלים ובדמשק, " ארץ-ישראל 25 (1996): 327-335. (R. Grafman and M. Rosen-Ayalon, "The Two Great Syrian Umayyad Mosques: Jerusalem and Damascus," *Muqarnas* 16, 1999: 1-15.)

- שיעור 3 (16/01/2024)
הממצא הארכיאולוגי – התקופה האומיית: רצאפה, ג'רש, טבריה, רמלה, עמאן, צנעא, ענג'ר, בצרא
K.A.C. Creswell, *A Short Account of Early Muslim Architecture*, Revised and supplemented by James W. Allan, Essex 1989, pp. 83-90, 122-130, 217-221.
- K. Damgaard, *Sheltering the Faithful: Visualising the Umayyad Mosque in Jarash*. *ARAM Periodical* 23, 2011: 191-210.
- A. Northedge, *Studies on Roman and Islamic 'Ammān*, vol. 1: *History, Site and Architecture*, New York 1992, pp. 63-69.
- M. Rosen-Ayalon, "The White Mosque of Ramla: Retracing its History," *IEJ* 56 (1), 2006: 67-83.
- D. Sack, *Die Grosse Moschee von Resafa - Ruṣāfat Hišām*, Resafa IV, Mainz, 1996.
- D. Whitcomb, "Archaeological Evidence of the Early Mosque in Arabia," in J. Neusner and J.F. Strange (eds.), *Religious Texts and Material Contexts*, Lanham/New York/Oxford, 2001, pp. 185-197.

שיעור 4 (23/01/2024)
מסגדים בנגב – מקרה מבחן לחדירת האסלאם לאזורי ספר
קריאה נוספת בהמשך

שיעור 5 (06/02/2024)
המסגד העבאסי: בגדאד, סאמרא, קירואן, אבן טולון
קריאה נוספת בהמשך

שיעור 6 (13/02/2024)
קהיר הפאטמית ואיראן הסלג'וקית

J.M. Bloom, *Arts of the City Victorious – Islamic Art and Architecture in Fatimid North Africa and Egypt*, Singapore 2007, pp. 23-30.

N. Rabbat, "Al-Azhar Mosque: an architectural chronicle of Cairo's history," *Muqarnas* 13, 1996, pp. 45-67.

שיעור 7 (20/02/2024)

העדות האפיגראפית

Sh.S. Blair, *Islamic Inscriptions*, Edinburgh 1998.

E.C. Dodd and Sh. Khairallah, *The Image of the Word*. Beirut, 1981.

M. Sharon, *Corpus Inscriptionum Arabicarum Palestinae (CIAP)*, Leiden, 1997-

M. Van Berchem, *Matériaux pour un Corpus Inscriptionum Arabicarum*, Cairo, 1922-.

שיעור 8 (27/02/2024)

מערבה ומזרחה: רגיונאליות ופאן-אסלאמיות

M. Barrucand and A. Bednorz, *Moorish Architecture in Andalusia*, Cologne 1992, pp. 39-47; 70-87.

שיעור 9 (05/03/2024)

אחרי מסעות הצלב

ראו גם בספרו של דניס פרינגל

שיעור 10 (12/03/2024)

המודל החדש-ישן: המסגד העות'מאני

קריאה נוספת בהמשך

שיעור 11 (תאריך ייקבע בדודל לקראת סוף הסמסטר)

סיור רמלה-טבריה-צפת

*הסיור בעיר העתיקה נדחה לאור צימצום הסמסטר. ייתכנות שילוב בסיור של הסמינר במהלך סמ' ב'

מרכיבי הציון הסופי:

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 100 %

מידע נוסף / הערות:

ניתנת אפשרות לקחת קורס זה כשיעור-סמינר

לאלה המעוניינים. ות בכך, יתווספו 2 תרגילים במהלך הסמסטר (20% של ציון הסופי), ועבודה סמינריונית (ציון נפרד מציון הקורס).

השתתפות בסיור חובה לכל המשתתפים בקורס